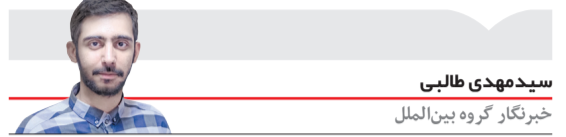

ولادیمیر پوتین: به واگنر فرصت دادم که در داخل روسیه به خدمت ادامه دهد

بحران بی‌پایان واگنر

سید مهدی طالبی

خبرنگار گروه بین‌الملل

«طوطه جنایتکارانه»، «خیانت داخلی» و «خنجر از پشت» این توصیفات است که ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه برای شورش ارتش خصوصی واگنر به کار برد، توصیفاتى که از هر کدام بوی خون به مشام مخاطبش می‌رسد. «یوگنی پریگوزین» بنیانگذار و رهبر گروه نظامی واگنر، در میانه جنگ، فرمان گروهش را به سمت مسکو چرخاند تا به قول خودش «از رهبری وزارت دفاع انتقام بگیرد». حتی با چشم‌پوشی از سوابق روس‌ها در مواجهه با کسانی که متهم به خیانت می‌شدند، در هیچ کشوری خیانتکاران آن هم در میانه جنگ، شانسى برای ادامه حیات ندارند. توقف پیشروی واگنر به سمت مسکو با وساطت «الکساندر لوکاشنکو» رئیس‌جمهور بلاروس، به معنای پایان زندگی پریگوزین و فرماندهان همراه با وی در این عملیات بود اما برخلاف تصور، پریگوزین و سایر کسانی که با وی در این شورش همراهی کردند، تا به امروز توانسته‌اند جان سالم به در ببرند. آنها حتی فرصت این را پیدا کردند که در ولادیمیر پوتین دیدار خصوصی داشته باشند. جزئیات این دیدار پوتین اخیراً در گفت‌وگو با روزنامه «کامرسانت روسیه» اعلام کرد. او گفت: «پنج روز پس از تلاش نظامیان واگنر برای کودتا، در دیدار با دهه‌تان از اعضای این گروه پیمانکار نظامی و یوگنی پریگوزین، بنیانگذار و فرمانده آن، به آنها پیشنهاد دادم که در روسیه در کنار هم مانده و خدمت کنند.» بر اساس این پیشنهاد پوتین، نظامیان واگنر می‌توانستند در روسیه بمانند و تحت فرامین پریگوزین فعالیت کنند. به گزارش ایسنا، کامرسانت به نقل از پوتین درباره دیدار با ۳۵ عضو واگنر و پریگوزین در کاخ کرملین نوشت: «همه

آنها می‌توانستند در یکجا جمع شده و به خدمت خود ادامه دهند. هیچ چیز هم عوض نمی‌شد. رهبرشان همان کسی باقی می‌ماند که در همه این مدت رهبر واقعی‌شان بود.» از آنجا که ولادیمیر پوتین به‌عنوان رئیس‌جمهوری روسیه فرمانده کل قوا محسوب می‌شود، می‌توان این برداشت را از اظهاراتش کرد که گروه واگنر باید در چهارچوب ارتش روسیه فعالیت کند. پوتین گفت: «بسیاری از نظامیان واگنر هنگامی که من این را گفتم، سر تکان دادند، اما پریگوزین مخالفت کرد و گفت نه. این پسرها با چنین تصمیمی موافقت نخواهند کرد.» او در این مصاحبه با بیان اینکه واگنر دیگر نمی‌تواند با شکل و ساختار فعلی به فعالیت ادامه دهد، گفت: «واگنر وجود ندارد. هیچ قانونی درباره سازمان‌های نظامی خصوصی وجود ندارد.»

اینکه پوتین کسانی را که در میانه جنگ، به او و کشورشان خیانت کردند و به روسیه از پشت خنجر زدند را ظاهراً بخشیده و به آنها پیشنهاد ادامه فعالیت را داده، برای بسیاری غیرقابل باور است. هیچ‌کس باورش نمی‌شد این غائله بدون خون‌ریزی به پایان برسد اما رسید. مدیریت هوشمندانه روس‌ها در این شورش، از یک جنگ داخلی جلوگیری کرد. اگرچه پوتین توانست شورش واگنر را مدیریت کند، اما به نظر می‌رسد هنوز آتش‌های زیر خاکستری وجود دارد که امکان شعله‌ور شدن و ایجاد بحرانی بزرگ‌تر از واگنر را دارد. بازداشت ژنرال سرگئی سورویکین معروف به «ژنرال آرمادون» که گفته می‌شود در جریان شورش طرف پریگوزین را گرفته، در همین راستا قابل ارزیابی است. رئیس‌جمهور روسیه در حال مدیریت میدان و پاکسازی ارتش از افرادی است که می‌توانستند مسکورا به ورطه نابودی بکشاند. در این گزارش به بررسی چرایی عدم واکنش سخت روسیه به شورش واگنر و چرایی سرکوب نرم این ارتش خصوصی پرداخته شده است.

تعداد بالای نیروهای واگنر

گروه واگنر در سال تأسیس خود یعنی ۲۰۱۴، تنها ۲۵۰ عضو داشت. این تعداد در سال ۲۰۱۶ به یک هزار نفر، ۲۰۱۷ به ۶ هزار نفر و آوریل ۲۰۲۲ که چهارمین ماه جنگ بود به ۸ هزار نفر رسید. تنها هشت‌ماه بعد با وجود تلفات، این تعداد به ۵۰ هزار نفر رسید. تخمین زده می‌شود این تعداد تنها مربوط به حاضران در جنگ اوکراین است.

براساس تقسیم‌بندی‌های کلاسیک نظامی یک لشکر می‌تواند دارای ۱۰ هزار نیروی رزمی و ۵ هزار نیروی پشتیبانی باشد که در مجموع به ۱۵ هزار نفر می‌تواند دارای ۱۵ هزار نیروی رزمی و ۸ هزار نیروی پشتیبانی باشد که در مجموع به ۲۳ هزار نفر می‌رسد. براساس این تقسیم‌بندی‌ها حداقل دو یا سه لشکر یک سپاه و حداقل دو تا سه سپاه یک ارتش را تشکیل می‌دهند. نیروهای واگنر براساس همین تقسیم‌بندی‌های کلاسیک معادل دو لشکر ۲۳ هزار نفری یا ۳ لشکر ۱۵ هزار نفری بوده و یک سپاه را تشکیل می‌دهند.

با این وجود واگنر بیشتر از نیروهای نظامی کلاسیک، به ساختارهای شبه‌نظامی شبیه است. در این ساختارها، تقسیم‌بندی‌ها شامل نیروهای کمتری می‌شود، به گونه‌ای که نیروهایی در سطح ۳ تا ۵ هزار نفر که معادل یک تیپ براساس تقسیم‌بندی‌های نظامی کلاسیک هستند، در ساختارهای شبه‌نظامی، معادل یک لشکر محسوب می‌شوند. براساس رویه‌های موجود در ساختارهای شبه‌نظامی، نیروهای واگنر معادل ۱۰ یا بیش‌تر از ۱۰ لشکر بوده و یک ارتش را تشکیل می‌دهند. مواجهه با چنین نیروی عظیمی بسیار خوار، خسارت‌بار و طولانی مدت است.

میزان تسلیح بالا

از جمله تانک، موشک‌انداز، متحرک و سیستم‌های ضد هوایی راز گروه واگنر تحویل گرفته است. وجود این میزان از جنگ افزارهای نظامی پیشرفته و بعضاً سنگین، نشان‌دهنده سطح تسلیح بالای واگنر است. با این حال در حوزه تسلیحات سنگین و پیشرفته با وجود تجهیز به چنین سلاح‌هایی، ارتش روسیه همچنان بر واگنر برتری بی‌چون و چرا داشت، اما در حوزه تسلیحات انفرادی این برتری خفیف‌تر بود. با عقب‌نشینی‌های ارتش روسیه و تلفات بالای آن، مسکو تصمیم گرفت ضمن کاهش جبهه‌های درگیری با تخلیه یا ایجاد رکود، واگنر را به نوک پیکان تهاجم زمینی خود به اوکراین مبدل سازد. نقش ارتش روسیه نیز بیشتر حمایت توپخانه‌ای، حفظ عقبه، تدارکات‌رسانی و پشتیبانی هوایی بود. بر همین اساس نیروهای واگنر از تجهیزات رژیم انفرادی پیشرفته‌ای برخوردار شدند. میزان بالای تسلیح گروه واگنر که شامل تجهیزات به‌شدت پیشرفته و سلاح‌های سنگین می‌شد، در کنار مزیت آن در حوزه تجهیزات انفرادی باعث شد تا کرملین در یابد امکان سرکوب‌شدن این گروه در کوتاه‌مدت امکان‌پذیر نیست؛ چه اینکه سرکوب یک ارتش شبه‌نظامی ۵۰ هزار نفره که به‌خوبی نیز تجهیز نشده، چندان میسر نیست.

تجربه نظامی

نیروهای واگنر تجاربی در حوزه نظامی دارند که حتی برخی از ارتش‌ها فاقد آن هستند. واگنر پیش از جنگ اوکراین به دلیل حضور در نبردهای سوریه و انتهایات شمال آفریقا دارای سابقه جنگی بوده و پس از جنگ اوکراین به بلوغ و ورزیدگی رسیده است. نیروهای این گروه در صحرای آفریقا به همراه ارتش دولت‌های مرکزی به مبارزه با مخالفان دولت پرداخته و از معادن و اماکن حساس در برابر تهاجمات مانند حملات انتحاری حفاظت می‌کنند. آنها همچنین به آموزش نیروهای نظامی پرداخته و می‌توانند در زمینه تجهیز نیروی هوایی نیز به دولت‌ها کمک کنند. فعالیت واگنر در غرب آسیا برخلاف آفریقا تنها به سوریه منحصر است. با این حال میزان حضور واگنر در سوریه به اندازه‌ای است که گفته می‌شود این گروه قرار بوده سوریه را به مرکز فعالیت خود مبدل سازد. از همین رومی‌توان گفت تجربه واگنر در زمینه‌هایی از ارتش نیز با تجربه‌تر است.

تبحر در جنگ شهری

ارتش روسیه در برابر شورش ناگهانی واگنر دارای خط دفاعی نبود. از سوی دیگر واگنر به دلیل روسی بودن و بهره‌مندی از پشتیبانی داخلی توانست خود را به‌سرعت به مناطق داخلی و شهرهای روسیه برساند؛ زمین‌نبردی که در آن واگنر برتری محسوسی بر ارتش روسیه دارد. برخلاف ارتش روسیه، واگنر تجارب زیادی در جنگ شهری دارد و همین تجارب در شورش این گروه علیه مسکو، به مدد واگنر آمد و آنها پیشروی قابل توجهی به سمت پایتخت داشتند.

بهره‌مندی از پشتیبانان داخلی

ارتش روسیه داد. اخیراً ویدئویی از صحبت‌های آندری کارتاپولوف، رئیس کمیته دفاعی مجلس دوماى دولتی روسیه در رسانه‌های اجتماعی منتشر شده که این مقام روس درباره سورویکین می‌گوید: «اوهم اکنون در حال استراحت است و در دسترس نیست.» رهبران روسیه با چند پارچگی موجود در دستگاه نظامی خود اگر به سمت سرکوب واگنر قدم برمی‌داشتند احتمالاً به‌مرور شاهد خیانت‌ها و شورش‌های بیشتری می‌شدند. از این رو آنان تلاش کردند برای خود زمان بخرند و در هنگامه آتش‌بس دنباله‌های شورشی دیگر را شناسایی و مهار سازند.

پیوستگی با میدان جنگ اوکراین

نیروی واگنر در جریان شورش خود درست در جایی قرار داشتند که قادر بودند ضربه‌ای تاریخی به ارتش و حیثیت روسیه وارد سازند. درحالی که ارتش روسیه با تشکیل یک خط دفاعی محکم، دفاعی موثر در برابر حمله بهاری اوکراین انجام می‌دادند ناگهان واگنر در قلب ساختار نظامی این کشور در اوکراین دست به شورش زد و شهر روستوف مقر ارتش جنوبی روسیه را تصرف کرد. احتمال جنگ ارتش روسیه و واگنر در خاک اوکراین از یک‌سو و قطع خطوط تدارکاتی‌رسانی به این نیروها از سویی دیگر می‌توانست به از دست رفتن دستاوردهای پرهزینه در خاک اوکراین منجر شود.

پراکندگی نیروهای ارتش روسیه

بخش اعظم نیروهای نظامی ارتش روسیه به نوعی درگیر جنگ اوکراین و تبعاتش هستند. هرچند گفته می‌شود ۱۲۰ هزار سرباز مستقر شده در جنوب اوکراین تنها یک‌بیستم تعداد نظامیان فعال و ذخیره روسیه هستند اما واقعیت با این آمارها همخوانی ندارد. بخش زیادی از نیروهای ارتش روسیه باید در خطوط طولانی و اقدامات وسیع تدارکات‌رسانی به جنوب اوکراین مشغول شده و هم‌زمان ده‌ها هزار نیرو برای جبران تلفات پاسخ به نیازهای فوری، به سرعت در دسترس باشند. این نیروها تنها برای جنگ در جنوب اوکراین نیازند. در کنار جبهه جنوبی، نیروهای ارتش روسیه باید در شرق و شمال شرق اوکراین برای جلوگیری از تهاجم ارتش اوکراین مستقر باشند. مسکو همچنین باید در بلاروس مستقر باشد تا بتوان از تلافی ناتو جلوگیری کند. اگر روسیه به اوکراین به‌عنوان کشوری متحد غرب که عضو ناتو نیست، حمله کرده است، احتمال دارد غرب با بلاروس که وضعیتی مشابه در ارتباط با روسیه دارد، همان کاری را انجام دهد که مسکو بر سر کی‌یف آورد. این مسائل نشان می‌دهد جنگ در اوکراین صرفاً یکی جنبه‌های گرفتاری ارتش روسیه در خصوص این کشور به شکل مستقیم است. با این حال جنگ اوکراین گرفتاری‌های غیرمستقیم را نیز برای ارتش روسیه آفریده است. هم‌زمان تجمع سنگینی را در مناطق مرزی غیرجنگی با اوکراین، خاک بلاروس و مناطق مرزی با کشورهای بالستیک و فنلاند ایجاد کرده است. با توجه به سطح هشدار در این مناطق، بخش زیادی از تجهیزات سنگین ارتش روسیه از چند هزار کیلومتری عمق خاک این کشور به مناطق مرزی مستقر شده‌اند. انتقال این تجهیزات به‌شدت آتلف‌تر به‌شدت دشوار و زمان‌بر است.

کشیده شدن جنگ به عرصه اجتماعی روسیه

دشواری‌های اقتصادی جنگ، نگرانی از آینده، تضعیف کنترل داخلی دولت، کاسته شدن از قدرت تحرک و دسترسی به نیروهای نظامی تأمین امنیت، تشدید مداخلات خارجی، تلفات بالای جنگ و طبقاتی شدن آن، زمینه تهاجمات اجتماعی در روسیه را فراهم آورده است. شورش واگنر به‌عنوان گروهی متشکل از نظامیان پرسابقه و ملی‌گرای ارتش روسیه، مردم ملی‌گرا و زندانیان، یک بروز طبقاتی نیز به حساب می‌آید که شامل چندوجه است. نظامیان پرسابقه خود را در امور نظامی صاحب‌نظر و ذی‌حق می‌دانند و در امور کلان جنگ اوکراین مشارکت کنند. مساله‌ای که شکافی را میان آنان و نظامیان برسرکار در ساختارهای نظامی آفریده است. ملی‌گرایان جذب شده به دفاتر واگنر ماجراجویانی هستند که بر اثر بی‌تجربگی، دیدگاه‌های خطی و احساسات، فکر می‌کنند تنها آنان در حال پیشبرد جنگ هستند و ژنرال‌ها در صدها کیلومتر پشت‌جبهه‌های جنگ زندگی آرامی دارند. شخص پریگوزین و موثر به نظر برسد.

خطر هسته‌ای پریگوزین

واگنر در مسیر پیش روی به سمت مسکو احتمال داشت موفق به سیطره بر بخشی از زرادخانه هسته‌ای روسیه شود. خبرگزاری روتترز با استناد به ویدئوهای منتشر شده و مصاحبه با شهروندان محلی ادعا کرده که برخی اعضای گروه واگنر به همراه خود روهایشان، به سمت پایگاه ارتش روسیه حرکت کرده‌اند که دارای تسلیحات هسته‌ای بوده است. کریل بودانتف، رئیس اداره اطلاعات مرکزی وزارت دفاع و رئیس سرویس جاسوسی نظامی اوکراین به روتترز گفته که نیروهای واگنر در آن روز بیش از حد فرارفتند: «واگنری‌ها به مقر هسته‌ای روسیه رسیدند و قصد آنها تصاحب برخی تسلیحات هسته‌ای کوچک مربوط به زمان شوروی بود تا به‌واسطه آن بتوانند خطر شورش مسلحانه خود را افزایش دهند، زیرا اگر شما آماده شوید که تا آخرین سرباز بجنگید، چنین سلاحی می‌تواند خطرات شورش را به‌طور چشمگیری افزایش دهد.» به گفته او «تنها مانع میان واگنری‌ها و تسلیحات هسته‌ای روسیه درهای این انبار بود. درها بسته بودند و آنها نتوانستند وارد بخش فنی شوند.» با توجه به شورش این گروه علیه دولت مرکزی و همچنین ضدیت اعضای آن با اوکراین، احتمال می‌رفت واگنر از تسلیحات هسته‌ای تاکتیکی برای هدف قرار دادن پادگان‌های ارتش روسیه در داخل و علیه مواضع اوکراین در خارج استفاده کند.